

Уділова К. П.,
ЗНУ, м. Запоріжжя

ХАРАКТЕРИСТИКА ГРАМАТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ПОРІВНЯЛЬНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В ІСПАНСЬКІЙ, УКРАЇНСЬКІЙ, ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА РОСІЙСЬКІЙ МОВАХ

У статті досліджуються порівняльні фразеологічні одиниці сучасної іспанської, української, французької та російської мови. Аналіз фразеологічних одиниць спрямований на виявлення структурно-граматичного паралелізму та розходжень у цих мовах.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, порівняльна фразеологічна одиниця, порівняння.

В статье исследуются сравнительные фразеологические единицы современного испанского, украинского, французского и русского языка. Анализ фразеологических единиц направлен на выявление структурно-грамматического параллелизма и расхождений в данных языках.

Ключевые слова: фразеологическая единица, сравнительная фразеологическая единица, сравнение.

The article studies the comparative phraseological units of modern Spanish, Ukrainian, French and Russian. The analysis of phraseological units is aimed at pointing out grammatical and structural parallelism and differences in these languages.

Keywords: phraseological unit, comparative phraseological unit, comparison.

Мета дослідження полягає у структурній характеристиці порівняльних фразеологізмів в іспанській, українській, французькій та російській мовах. Об'єктом дослідження є порівняльні фразеологічні одиниці названих мов. Предмет дослідження становлять структурно-граматичні особливості фразеологізмів іспанської, української, французької та російської мов у порівняльному аспекті. Матеріалом дослідження слугували приклади з фразеологічних словників іспанської, української, французької та російської мов.

Порівняння – стилістична фігура, представлена різними синтаксичними конструкціями, що відображають мисленнєву операцію поєднання двох предметів, явищ, ситуацій, ознак на підставі їх уподібнення, установлення аналогій між ними [5, с. 475]. В плані вираження порівняння – це зіставлення одного предмета з іншим, який має загальні риси з першим [3].

Різноманіття форм вираження порівняння в різних мовах підрозділяється на три основні види: синтаксичні, морфологічні та лексико-семантичні [2, с. 24-25].

Досліджуючи структуру порівнянь, Л. Лисенко вважає, що порівняння в плані вираження – це конструкція, яка складається з 3-х елементів: 1-й – назва предмета, який порівнюється з другим предметом (предмет порівняння або порівнюване); 2-й – назва предмета, з яким порівнюється перший предмет (порівняльна частина); 3-й – назва ознаки якості, дії, на яку орієнтується порівняння (основа порівняння) [3]. Додають ще один елемент – порівняльний конектор, елемент, який поєднує частини порівняння [7; 8].

Одним з різновидів порівняльних конструкцій є порівняльні фразеологізми. Порівняльні фразеологізми – це структурно-семантичні утворення [4, с. 8], яким притаманні властивості вільноорганізованих сполучень і речень, але водночас також стабільність синтаксичної структури та лексичного наповнення [3, с. 92]. Аналіз структури порівняльних фразеологізмів чотирьох мов показав наступне.

В порівняльних фразеологізмах перший елемент (порівнюване) може бути наявним, наприклад:

(исп) *los hombres siempre quedan de pie como el gato* (чоловіки завжди лишаються на ногах як коту);

(рос) *в белый свет как в копеечку*;

але, як правило, він випускається, наприклад:

(исп) *alto como la cigüeña* (високий як лелека);

(исп) *como el viento* (як вітер);

(фр) *courir comme un lièvre* (бігти як заяць);

(укр) *як на живім*;

(укр) *голодний як собака*;

(рос) *как с гуся вода*.

Фразеологізмам притаманна певна варіативність структури, але обов'язковим компонентом в них є порівняльний конектор. В іспанській мові це один сполучник *como*, наприклад:

laborioso (trabajador) como una abeja (працьовитий як бджілка).

У французькій мові це також один сполучник *comme*, наприклад:

joli comme tout (гарний як усе).

Українська має певний синонімічний ряд сполучників – *наче, неначе, мов, немов, немовби, ніби, як, буцім*, наприклад:

мов з труни;

наче з хреста знятий;

немов соловей;

неначе полуда з очей спаде;

немовби й не було;

ніби аршин проковтнув;

як вітром завіяло.

Варіативність форм порівняльних конекторів пояснюється значенням порівняльних сполучників: *мов* – уживається для вираження сумніву, непевності у достовірності висловлюваного; *наче, неначе, немов, немовби* – уживається для вираження неповної достовірності, сумніву, непевності; *ніби* – уживається для вираження неповної вірогідності, сумніву, непевності; *буцім* – розмовна форма, яка уживається у значенні, близькому до *ніби, наче, немов*; *як* – близький за значенням до сполучників *мов, наче, неначе*, а при повторенні порівнюваного слова в порівняльному звороті вживається для підкреслення звичайності [6].

У російській мові, як і в українській, синонімія порівняльних сполучників також розвинена: *будто, как, словно, точно, что, ровно*, наприклад:

*согнулся, **будто** старик;*
*волосы чёрные, **как** смоль;*
*зарычал, **ровно** зверь;*
*несётся, **словно** угорелый;*
*гудишь, **точно** шмель;*
*глаза, **что** звёзды.*

Їх варіативність також пояснюється значенням порівняльних сполучників: *будто* – виражає сумнів, непевність у достовірності того, що повідомляється; *как* – уживається для позначення звичайності, типовості предмета; *ровно* – народно-розмовна форма; *точно, словно* – уживається для вираження умовно-передбачуваного порівняння; *что* – народно-поетична форма.

Структура фразеологізмів аналізується в двох основних аспектах: по-перше, в граматичному аспекті – відповідність елемента-основи порівняння певній частині мови і, по-друге, в семантичному аспекті порівняльної частини. В даній статті досліджується граматичний аспект аналізу структури порівняльних зворотів в іспанській, французькій, російській та українській мовах.

В структурі фразеологічних одиниць в якості компонентів, які відповідають основі порівняння, виступають слова різних лексико-граматичних розрядів, а саме: дієслова, прикметники, дієприкметники та іменники. Цей компонент може бути представлений і словосполученням. В залежності від лексико-граматичної приналежності цих компонентів всі порівняльні фразеологізми діляться на такі розряди: 1) вербальні, 2) ад’єктивні, 3) дієприкметникові, 4) іменникові та 5) фразеологізми на зразок речення [3]. Аналіз показав, що названі типи фразеологізмів представлені в мовах, що аналізуються, неоднаково:

В іспанській мові:

así se acuerda de ello como yo de mi abuelo (пом’ятати про щось так, як я про мого дідуся) – фразеологізм на зразок речення;

negro como la avutarda (чорний як дрофа) – ад’єктивний;
anda como la avutarda (ходить як дрофа) – вербальний;
callado como un muerto (мовчазний як мертвий) – дієприкметниковий;
los ojos como rayos (очі як кулаки) – іменниковий.

В українській мові:

голий як бубон – ад’єктивний;
битися як риба об лід – вербальний;
очі як море – іменниковий;
висушений як таранька – дієприкметниковий.
Будь багата, як земля, весела, як весна, здорова, як вода. – фразеологізм на зразок речення.

У французькій мові:

beau comme le jour (гарний як день) – ад’єктивний;
boire comme un trou (пити як діра) – вербальний.

В російській мові:

Людское счастье, что вода в бредне – іменниковий;
Гол как сокол – ад’єктивний;
Все как один – займенниковий;
Один как ветер в поле – числівниковий;
Пристать как банный лист – вербальний;
В воре, что в море, а в дураке, что в пресном молоке – фразеологізм на зразок речення.

З порівняльного аналізу граматичних структур компаративних фразеологізмів іспанської, української, французької та російської мов випливає, що в іспанській та українській мовах в цілому збігаються розряди порівняльних фразеологізмів (вербальні, ад’єктивні, дієприкметникові, іменникові та фразеологізми на зразок речення), у російській мові, окрім зазначених розрядів фразеологізмів, також є займенникові та числівникові фразеологізми, а у французькій з шести зазначених розрядів фразеологізмів є тільки два: ад’єктивні та вербальні.

Різниця порівняльних фразеологізмів цих чотирьох мов на структурно-граматичному рівні полягає у тому, що в іспанській та французькій мовах наявний лише один порівняльний сполучник *como* та *comme*, тоді як українська та російська мови мають розмаїття порівняльних сполучників, які відображають певні семантико-стилістичні нюанси.

Література:

1. Большой толковый словарь [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gramota.ru/slovari/dic/?word=%E1%F3%E4%F2%EE&all=x>

2. Лебедева Л. А. Устойчивые сравнения русского языка во фразеологии и фразеографии : дис. ... докт. филол. наук : 10.02.01 "Русский язык" / Людмила Алексеевна Лебедева. – Краснодар, 1999. – 265 с.
3. Лисенко Л. Структурні типи порівняльних фразеологічних одиниць (на матеріалі англійської, німецької та української мов) [Електронний ресурс] : Наукові записки. Серія: філологічні науки. – Випуск 89(3). – С. 90-96. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Nz/89_3/statti/22.pdf
4. Огольцев В. М. Устойчивые сравнения в системе фразеологии / В. М. Огольцев. – Л. : Изд-во ЛГУ, 1978. – 160 с.
5. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – 716 с.
6. Тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uktdic.appspot.com/>
7. Antequera Luengo, Juan José. Modismos comparativos de Andalucía [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://books.google.com/books?id=I-QpcJ302yIC&pg=PA5&lpg=PA5&dq=modismos+comparativos&source>
8. López Alcaraz, Jusefa. Modismos y frases hechas en castellano y en catalán. Observaciones y estudio contrastivo [Електронний ресурс] : Estudios Románicos, 2000. – P. 181-204. – Режим доступу : dialnet.unirioja.es/servlet/fichero_articulo?codigo=271662&orden...